

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дхн Пламен Николов Пенчев,

кат. “Аналитична химия и компютърна химия” към ПУ “П. Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование - *Природни науки, математика и информатика*

професионално направление – 4.2. *Химически науки*

докторска програма – *Аналитична химия*

Автор: *Людмила Христова Нанева*

Тема: *Хеометричен подход за класифициране на хранителни протеини в категории „алергени“ и „неалергени“*

Научен ръководител: *проф. дхн Васил Симеонов*

Със заповед № РД38-662 от 22.11.2018 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури на процедура за защита на цитирания по-горе дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен 'доктор'. На първото непресъствено заседание на научното жури съм избран за рецензент.

1. Актуалност на тематиката

Представените изследвания в дисертацията са изключително актуални, освен в чисто научно значение за разкриване на природата на алергените (напр. мотив за алергенност), тъй като резултатите от изследванията могат да се използват практически в медицината и хранителната промишленост. Тези изследвания са част от областта “Химична информатика”, към която се наблюдава повишен интерес от повечето фармацевтични компании в последните десетилетия.

2. Познаване на проблема

В глава 2 на дисертацията е направен сравнително кратък литературен преглед от 19 страници на състоянието на проблема, който включва описание на резултатите от 95 източника. Допълнително в останалите раздели са цитирани още 45 източника.

Самият обзор е добре написан и го оценявам като информативен, въпреки несъответствията, за които споменавам като забележки по-долу в рецензията.

Хеометричните методи са описани доста добре и със специфичен текст и изказ, който не буди съмнение, че дисертантката познава основите им.

3. Методика на изследването

Изследванията са проведени по методика, която позволява еднозначна оценка на

ефективността на използваните модели. Използваните извадки от обекти са описани достатъчно подробно в приложения към дисертацията и според мен са значителни по обем, предвид научното област на дисертацията. За оценка на моделите са използвани статистически критерии *чувствителност, специфичност* и *точност* на предсказанията. Предсказателната способност е оценена с кръстосана валидация и с външни валидиращи извадки, при това със значителен брой обекти. Всички описани модели са с малък брой параметри, показват стабилност и най-важното – добра предсказваща способност.

Добро впечатление прави подхода при избор на признаци (променливи) за различните модели. На този изключително важен етап от моделирането е обърнато достатъчно внимание, и както си личи от текста е следствие от вътрешното убеждение на автора и съавторите за важността на проблема.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Както споменах, литературният обзор е добре написан. Целта и задачите за постигането и са формулирани ясно и сбито. В частта за материали и методи са описани методите и методиката на създаването на моделите. Резултатите и тяхното обсъждане са описани на 47 страници, които включват многобройни фигури и таблици, но нито фигурите, нито таблиците са излишни, а те добре илюстрират постигнатите закономерности и предложените изводи. Може да се спори, че докладваната предсказваща способност е ниска (под 90%), но рецензентът е съгласен с мнението, изразено в дисертацията, че *„Алергенността не е явно, линейно кодирано в структурата на протеините, свойство, а конформационно-детерминирано и трудно предсказуемо свойство.“* Но следващото твърдение там, че *„Повечето от съществуващите в литературата и практиката методи за предсказване на алергенност се базират на структурното подобие на новите потенциални алергени с вече известни такива. Така появата на нов алерген не е възможно да бъде предсказана с тези методи.“* е малко спорно, защото свойствата на молекулите се определят от тяхната структура, а това предполага, че молекули с подобна структура имат подобни свойства. Биологията като наука е далеч от познанията на рецензента, но той съвсем ясно си спомня, че аминокиселинната последователност определя *конформацията* на белтъците еднозначно (разбира се, заедно със средата/разтвора), а това означава, че подобие на първичната структура води и до подобие на конформацията. Разбира се, че има ярки изключения, при които смяната на само една аминокиселина води до заболяването сърповидна анемия – да споменем едно от тях.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Описаните приноси в дисертацията на стр. 88 отговарят на самата реалност. Въпреки невисоката предсказваща способност, това са добри резултати, които могат да се използват в

практиката. Тези модели са статистически охарактеризирани и валидирани и приносите на автора могат да се нарекат научноприложни, което съвсем не намалява научната “част” в тях. Науката не се състои само в откриване на уникални зависимости между различните величини, а е по-скоро прецизиране на вече откритите зависимости, така че моделите в настоящата дисертация са научни постижения. Сами по себе си, тези модели могат практически да се използват от учени и технолози, които работят в приложната сфера, ето защо тази теоретична на вид дисертация има и практическо приложение.

Силно впечатление прави разкриването (дефинирането) на мотив за алергенност – това е много силен принос и ако не е артефакт на модела, т.е. работи и за други извадки, това според мен е фундаментален принос в науката, който си заслужава намирането на обяснения в бъдещи изследвания.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Приложени са две публикации от докторантката, които напълно се припокриват с темата на дисертацията. И двете са в списания с импакт фактор, а списанието Journal of Chemometrics е изключително престижно, въпреки неголемия си ИФ. Тези публикации надминават специфичните изисквания на ХФ на СУ. Четирите цитата (предполагам на първата статия) показват значимостта на публикацията и нейната актуалност.

Много добро впечатление правят многобройните участия в научни форуми и проекти.

7. Лично участие на докторанта и лични впечатления

Не познавам лично докторантката и съм напълно външен за колектива, работил с нея, затова по тази примерна за рецензиите точка ще отчета мнението на ръководителя, доколко докторантката е работила самостоятелно и е участвала във всеки един етап на изследването – от планирането на изчисленията до написване на публикациите.

8. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията и представя напълно резултатите от дисертацията. Рецензентът е кратък по тази точка, тъй като счита съставянето на Автореферат за отживелица във века на Интернет и pdf файловете, които позволяват четенето на цялата дисертация, а не на неин ерзац.

9. Критични забележки и въпроси

Предполагам, че фиг. 1 не е изготвена от докторанта (може би взета от Интернет) и затова е необходим цитат (линк към оригинала). Същият въпрос се отнася и за редица фигури в дисертацията – всеки един използван ресурс трябва да бъде придружен с цитат на първоизточника. Допълнително в редица фигури (напр. 7) текстът е на английски, а би трябвало

да е на български или ако е взимствана (от Интернет) фигура, термините да са преведени в заглавието на фигурата.

Един от създателите на хемометриката се казва *Svante Wold*, а не *Svante Word*.

Цитати в текста на обзора с номера 73, 74, 91, 93, 94, 95 не отговарят като номера и/или имена на автори в списъка с литература .

В т. „8. Публикации във връзка с дисертационния труд“ неправилно са цитирани авторите за публикацията в *J. Chemometrics* – разменен е техния ред. Същото е направено и в документа „Списък на научните публикации“ и автореферата.

Имам следните въпроси:

1. Как ще разтълкувате в разбираем и точен език следното Ваше твърдение на стр. 12 „СТОЙНОСТИТЕ НА ФАКТОРНИТЕ НАТОВАРВАНИЯ НА ИЗХОДНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА ДАДЕН ФАКТОР СА УКАЗАНИЕ ЗА НЕГОВАТА СЪЩНОСТ И ПРИРОДА.“ (удебелените думи са от мен)

2. В част „5.2.3. Външно валидиране на модела“ не се разбира кой модел е използван, защото предхождащата част описва кръстосано валидиране с шест извадки. Моят въпрос е „след кръстосаното валидиране и получаване на 6 модела, как се извежда моделът за външно валидиране?“

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и минималните изисквания на ХФ на СУ.

Дисертационният труд показва, че докторант Людмила Христова Нанева **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено със статии, дисертационен труд, автореферат, обобщение на постигнатите резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Людмила Христова Нанева в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика, професионално направление 4.2. Химически науки, докторска програма „Аналитична химия“.

12 януари 2019 г.

Рецензент: .....

проф. дхн Пламен Пенчев